

การเปลี่ยนแปลงระบบคุณค่าทางสังคมจากการแต่งงาน ข้ามวัฒนธรรม ในวงเรื่องสั้น ชุด “สาบอีสาน”

แก้วตา จันทรานุสรณ์¹

บทคัดย่อ

การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมเป็นประเด็นที่นักวิจัยไทยให้ความสนใจมากขึ้น โดยเฉพาะการศึกษาภายใต้คำสำคัญว่าด้วย “เขยฝรั่ง” และ “เมียฝรั่ง” ซึ่งส่วนใหญ่หน่วยการวิเคราะห์จะเจาะลึกในชุมชนชนบทของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อชี้ให้เห็นอำนาจโลกาภิวัตน์ที่กำลังเปลี่ยนแปลงระบบคุณค่าและสังคมนวัตกรรมท้องถิ่นอีสาน อย่างไรก็ตาม ข้อมูลที่ขาดหายไปในงานวิชาการ คือ ภาพเสนอเกี่ยวกับเขยฝรั่งและเมียฝรั่งในวรรณกรรม บทความนี้จึงมุ่งนำเสนอภาพชีวิตสังคมของผู้ที่เกี่ยวข้องกับเขยฝรั่งและเมียฝรั่งที่รวมไว้ในวงเรื่องสั้นชุด “สาบอีสาน” จัดพิมพ์โดยสโมสรนักเขียนภาคอีสาน ทั้งนี้เนื้อหาของเรื่องเขยฝรั่งเมียฝรั่งในเรื่องสั้นที่รวมอยู่ในชุด “สาบอีสาน” ได้ชี้ให้เห็นการเปลี่ยนแปลงระบบคุณค่าในสังคมอีสานด้วย “เสียง” นักเขียนอีสานที่เผยให้เห็นวาทกรรมของการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย และอำนาจของการพัฒนาเอนเออทำให้เกิดการปะทะกันระหว่างวิถีจารีตและความทันสมัย ทนุได้ทำให้ผู้หญิงอีสานไม่กลัวที่จะเปลี่ยนแปลง และผู้หญิงอีสานก็คือฐานรองรับอำนาจผู้ชายตะวันตกเพื่อตอบโต้กับระบบคุณค่าเดิมจนทำให้เกิดการขยายตัวของทุนชนิดอื่นต่อไป

Abstract

Wedding cross the culture is the issue that Thai researcher takes an interest more and more, especially the education beneath keyword about “Koei-Fa-Rung” and “Mear-Fa-Rung” Major division analysis will delve into in countryside community in the Northeastern for indicate globalization power is

¹ อาจารย์ประจำกลุ่มวิชาภาษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

modify worth system and culture locality northeast social, however the data that miss in academic matter is a picture presents about “Koei-Fa-Rung” and “Mear-Fa-Rung” in the literary work. This article has the object for present life social picture of who affect with “Koei-Fa-Rung” and “Mear-Fa-Rung” which collect in short story “Sab-Ei-San” publish by writer northeast club, in order that, the substance of “Koei-Fa-Rung” “Mear-Fa-Rung” in short story is in the group “Sab-Ei-San” get indicate worth system change in northeast social with “sound” northeast writer who disclose see rhetoric of the development to the modernity and the power of this development by oneself that make the clash between tradition way and the modernity. The asset has made a woman does will not fear to modify and northeast woman is the base supports man west power for retort with worth system originally until cause the growth of kind other asset next.

บทนำ... เมื่อ...ตะวันตกทางทิศตะวันออก(เจียงเหนื่อ)

ไพโรรินทร์ ขาวงาม กวีซีไรต์สายเลือดอีสานได้ได้กล่าวกับผู้เขียนว่า เมื่อเขาเดินทางออกจากบ้านเกิดสู่กรุงเทพมหานคร เขาได้เห็นการต่อสู้ของ ลูกอีสานจำนวนมากซึ่งล้วนมีเป้าหมายเพื่อแสวงหาชีวิตที่ดีกว่า ปรากฏการณ์ การต่อสู้ของ “ผู้บ่าวไทบ้าน” ได้กลายเป็นเรื่องราวของการสร้างสรรค์วินิพนธ์ ชุด **ม้าก้านกล้วย** หลายปีต่อมาเมื่อเขาได้เดินทางกลับบ้านเกิดเขาได้เห็นผู้ชายแดนอีสานได้เปลี่ยนไปจากเดิมหลายอย่าง หรืออาจกล่าวได้ว่าเจริญขึ้น ในทางวัตถุและที่สะดุดคือ ชายชาวต่างชาติทั้งฝรั่งผิวเผือกเดินควงสาวอีสาน บ้านเขาไปตามตลาดและห้างสรรพสินค้า ด้วยสีหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส แวดตา เปี่ยมสุขและเต็มไปด้วยความหวัง และมีไม่น้อยที่เครือข่ายติฝายหญิงตระกูล มอญเขมรเดินตามห้อมล้อม “เขยฝรั่ง” อยู่ไม่ห่างอย่างชื่นชม² ภาพดังกล่าว ได้กลายเป็นแรงบันดาลใจให้ไพโรรินทร์ ขาวงาม เขียนกวีนิพนธ์เรื่อง **“ตะวันตกทางทิศตะวันออก”**

² ไพโรรินทร์ ขาวงาม. ผู้ให้สัมภาษณ์, แก้วตา จันทรานุสรณ์. ผู้สัมภาษณ์. ในงาน 20 ปี สโมสรนักเขียนภาคอีสาน 17 ตุลาคม 2552.

น้ำเสียงเสียดเสียดของ ไพรินทร์ ชาวงาม ในบทกวีเรื่อง ตะวันตก ทางทิศตะวันออก อาจมีผลต่อการกระตุ้นความคิดเชิงคุณค่าของคนอีสาน ต่อการสูญเสียวิถีท้องถิ่นให้กับอำนาจโลกาภิวัตน์ ไพรินทร์ ได้ชี้ประเด็น การยอมรับอำนาจทุนที่สามารถแปลงทุกสิ่งให้เป็นสินค้าได้เมื่อ “ตลาดขายเนื้อคู่ สู่หมู่บ้าน” เพราะ “ปรากฏการณ์รักใคร่ไร้พรมแดน” ที่ทำให้ “พลิกโฉมหน้า หมู่บ้านดอกสะแบง”

สะแบงเป็นไม้ยืนต้นที่ยังเห็นได้ในท้องทุ่งอีสานใต้ ดอกของสะแบง แม้ไม่สวยจัดแต่ทนแล้งก็จึงใช้เป็นสัญลักษณ์แทน “สาวอีสานใต้” ซึ่งมีความอดทนเป็นคุณสมบัติสำคัญ และในยุคที่มรสุมทุนนิยมตีวงล้อมชนบท “เจ้าดอกสะแบง” ก็ได้กลายเป็นทั้งสินค้าและผู้บริโภคสำคัญที่พลิกโฉมหน้าของ สังคมอีสานด้วยทุนจาก “เทพบุตร” ต่างเชื้อชาติด้วยการ “แต่งงานและแต่งงาน” ในขณะที่เดียวกันก็วิตกอดสะทอนใจไม่ได้กับชะตากรรมอันเดียวดายของเทพบุตร ผิดเผือก ที่ต้อง “มาดับดินทิ้งร่างกลางทุ่งไทย” อันเป็นส่วนหนึ่งของภาพจริงที่ “สะเทือนฝัน” การข้ามพรมแดนที่แสน “สะทกสะท้านถิ่น”

ว่าด้วยเขยฝรั่งและเมียฝรั่ง

นอกจากผลงานสร้างสรรค์ในรูปกวีนิพนธ์แล้ว ผู้เขียนยังพบว่ามีงานวรรณกรรมอีกหลายประเภทที่เล่าถึงเรื่องเขยฝรั่ง เมียฝรั่ง ไม่ว่าจะเป็นภาพยนตร์ บทเพลง นวนิยาย เรื่องสั้น³ และรวมไปถึงการนำเสนอของนักวิชาการในรูปของรายงานการวิจัย ซึ่งทั้งหมดล้วนแสดงให้เห็นว่าการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมของหญิงอีสานกับชายตะวันตกนั้นเป็นประเด็นที่สังคมให้ความสนใจอย่างยิ่ง ทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคมการเมือง และวัฒนธรรม

จากการสำรวจเอกสารและงานวิจัยที่ว่าด้วยการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม ระหว่างผู้หญิงอีสานกับผู้ชายตะวันตก ส่วนใหญ่เป็นการนำเสนอในรูปแบบของ

³ เรื่องสั้น เป็นรูปแบบหนึ่งของเรื่องเล่าสมัยใหม่ที่มุ่งเล่าเรื่องราวทางสังคมผลานกับจินตนาการของผู้เขียนไปสู่ผู้อ่านเฉพาะกลุ่มโดยเฉพาะกลุ่มปัญญาชนในแวดวงวรรณกรรมศึกษาและนักอ่านที่สนใจติดตามแง่มุมทางสังคมและการเมืองจากมุมมองที่หลากหลายของนักเขียน

งานวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยที่หลากหลายทั้งการวิจัยเอกสาร การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีเมียฝรั่งและเชยฝรั่งเป็นหน่วยการวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมในสังคมไทยที่ผ่านมามีความเชื่อมโยงกับปรากฏการณ์การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมในสังคมอีสาน ซึ่งสะท้อนถึงพลวัตของปรากฏการณ์ที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทั้งบริบททางสังคม วัฒนธรรม รวมทั้งการพัฒนา และกรอบคิดที่ใช้เป็นเครื่องมือในการอธิบายเพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์⁴ ส่วนหนึ่งของผลการวิจัยได้แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงที่เป็นภรรยาฝรั่งจากหมู่บ้านชนบทอีสานยังคงผูกพันกับความเป็นท้องถิ่นบ้านเกิด มีสำนึกของการเป็นลูกกตัญญู สำนึกของแม่ที่ดี มีความหวังที่ต้องการจะประสบความสำเร็จทางเศรษฐกิจภายใต้เงื่อนไขข้อจำกัดในชีวิตมากมาย การเป็นภรรยาฝรั่งได้ส่งเสริมบทบาทที่สำคัญของลูกสาวในวัฒนธรรมไทยลาวในภาคอีสาน คือ การเลี้ยงดูพ่อแม่ในยามชรา⁵ อีกด้านหนึ่งของปรากฏการณ์ทางสังคมที่สะท้อนออกมาในเรื่องภรรยาฝรั่งจากหมู่บ้านชนบทภาคอีสาน ได้ทำให้มีประเด็นที่น่าพิจารณาต่อไปคือ สถานะและบทบาทของผู้ชายไทยในสังคมอีสานในอนาคตจะเป็นอย่างไร เยาวชนที่เป็นผลผลิตจากวัฒนธรรมลูกผสมจะมีชีวิตอยู่ในสองโลกทางวัฒนธรรมอย่างไร วัฒนธรรมท้องถิ่นจะยังคงดำรงอยู่ในกระแสการพัฒนาสังคมโลกต่อไปหรือไม่ในช่วงชีวิตของเยาวชนที่เป็นลูกครึ่ง รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทัศนคติในเรื่องการแต่งงาน เพศสภาพ และเพศวิถีของหญิงไทยลาวในชนบทภาคอีสานที่เลือกแต่งงานกับชายชาวตะวันตกจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในเรื่องครอบครัวของคนในภูมิภาคในอนาคตอย่างไร⁶ แต่คำถามที่หายไปในงานวิจัยคือ ผู้ชายอีสานมองปรากฏการณ์ดังกล่าวด้วยท่าทีเช่นไร พื้นที่ที่แสดงคำตอบด้วยมุมมองและท่าทีที่หลากหลายนั้นมีอยู่แล้วในวรรณกรรมเชิงสร้างสรรค์แต่น่าเสียดายที่ยังไม่ค่อยมีผู้ให้ความสนใจศึกษาข้อมูลประเภทนี้มากนัก ซึ่งอาจ

⁴ พัชรินทร์ ลาภานันท์ และคณะ. การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม : การศึกษาสถานการณ์องค์ความรู้. ขอนแก่น : ศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2550. บทคัดย่อ หน้า ข.

⁵ ดู รัตนา บุญมีธยะ. “ภรรยาฝรั่ง : ผู้หญิงอีสานกับการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม” ใน ว.สังคมลุ่มน้ำโขง. ปีที่ 1 ๑.2 (พ.ค.-ส.ค. 2548) หน้า 44.

⁶ เรื่องเดิม. หน้า 45.

เป็นเพราะข้อจำกัดจากการค้นหา “ความจริง” จากงานเขียนประเภท “เรื่องแต่ง” (fictions) นั่นเอง อย่างไรก็ตามต้องยอมรับว่าในงานเขียนเชิงวิชาการก็มีข้อจำกัดในการเข้าถึงความจริงที่เชื่อมโยงกับอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดของผู้คนอยู่ไม่น้อย ในขณะเดียวกันประเด็นว่าด้วยอารมณ์นั้นถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของงานเขียนเชิงสร้างสรรค์

ทั้งนี้เงื่อนไขการนำเสนอในลักษณะภาวะวิสัยของงานวิจัย มักทำให้การนำเสนอในขนาดมิติที่กว้างด้วย อารมณ์ความรู้สึก มุมมองหรือท่าทีที่สะท้อนทัศนคติต่อรูปแบบความสัมพันธ์ข้ามวัฒนธรรม ที่สำคัญระเบียบวิธีวิจัยดังกล่าวข้างต้นยังขาดมิติข้อมูลว่าด้วยวรรณกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่นำเสนอต่อกรณีเมียดรี้งและเชยฝรังอย่างอิสระ ที่น่าสังเกตก็คือสาระสำคัญเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวนี้มักนำเสนอผ่านสายตาของนักเขียนอีสานซึ่งเป็นเพศชาย ทั้งนี้งานเขียนเชิงสร้างสรรค์ที่เล่าเรื่องเชยฝรัง เมียดรี้งมักไม่ค่อยมีงานที่เขียนขึ้นโดยผู้หญิง ในขณะที่เดียวกันนักวิจัยหญิงกลับให้ความสนใจศึกษาและนำเสนอประเด็นดังกล่าวในรูปรายงานการวิจัย ดังนั้นเพื่อเพิ่มเติมพื้นที่ทางวิชาการเกี่ยวกับการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมและการศึกษาเรื่องเชยฝรัง เมียดรี้ง ผู้เขียนจึงเลือกศึกษาวิเคราะห์งานเขียนเชิงสร้างสรรค์ประเภทเรื่องสั้นที่เล่าเรื่องเชยฝรัง เมียดรี้งในสังคมนีसान โดยตัวบท (Texts) ทั้งหมดเป็นผลงานสร้างสรรค์ของนักเขียนชายจากรวมเรื่องสั้น ชุด สบอีสาน อีสาน จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ คนพันธุ้ : ลาว คำหอม, ดาราชี้เหว : ไพรวรินทร์ ขาวงาม, ไปซื้อน้ำปลาและหาผัวฝรังที่แมคโคร : วีระ สุดสังข์ และ มาตามเขี้ยว : นางฟ้าของ แฟรงค์ : ทศนาวดี เรื่องแต่ง (fictions) ทั้ง 4 เรื่องนี้อาจเป็นกรณีตัวอย่างที่เผยให้เห็นเรื่องจริงที่เราต่างเห็นจนชินตา มุมมองและน้ำเสียงของผู้เขียนอาจแสดงผลแห่ง “...บาดแผลและความเจ็บปวดทางวัฒนธรรมที่เกิดจากการใช้ชีวิตเพื่ออยู่รอดได้กลายเป็นหลักฐานยืนยันความเป็นจริงที่นับเนื่องจากหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา สาวอีสานหลายคนได้รับผลพวงกลายเป็น “อีแร้งสงคราม” อย่างช่วยไม่ได้ จนเกิดเป็นหนึ่งประเด็นที่นักเขียนต้องหยิบมาพูดถึง สิ่งนี้คือ สิ่งที่นักเขียนกำลังอ่านสังคม...”⁷

⁷ สัญญา พานิชยเวช (บรรณาธิการ). “คือลมตะวันตกเฉียงเหนือ...เสมือนหนึ่งค่าน้ำ” ใน สบอีสานโดยสโมสรนักเขียนภาคอีสานในปี พ.ศ. 2551

“เสียง” นักเขียนอีสาน “อ่าน” สังคมและ “เผยแพร่กรรม” การพัฒนา อีสานไปสู่ความทันสมัย

วรรณกรรมเป็นเสียงอีกชุดหนึ่งที่ทำหน้าที่สื่อสารกับคนอีกกลุ่มหนึ่ง และเสียงจากวรรณกรรมเป็นเสียงที่นักเขียนสื่อทั้งความหมายทางความคิด และความหมายทางอารมณ์ความรู้สึก⁸ ทั้งความรู้สึกจากการรับรู้ของปัจเจก และความรู้สึกจากการรับรู้ของสังคม และทั้งสองส่วนนั้นอาจประกอบกันเป็น ความทรงจำร่วม (Collective memory) ที่ผู้เล่าเรื่องต้องการต่อย้อมให้เสียงนั้น ถูกกลบหรือลบลหายไปกับกาลเวลา หากพิจารณาจากกรอบดังกล่าวนี้อาจกล่าว ได้ว่า นักเขียนกำลังทำหน้าที่ในฐานะนักประวัติศาสตร์บอกเล่า และตัวกลาง ในการสื่อสารด้วยเป้าหมายบางประการ ในที่นี้นักเขียนจึงมิได้มีบทบาทเพียง ผู้สร้างสรรค์ผลงานทางวรรณศิลป์เท่านั้น หากแต่ยังมีฐานะเป็นผู้กระทำการ ทางสังคม (social actors) อีกด้วย ถ้าเช่นนั้นคำถามสำคัญคือ วิถีคิดที่นักเขียน นำเสนอนั้นเป็นวิถีคิดที่มาจากไหน และมีเป้าหมายอย่างไร อะไรคือสิ่งที่ ถูกเลือกมานำเสนอเพื่อบรรจุเป้าหมายดังกล่าว ภายใต้บริบทใด ด้วยเหตุผลใด และนำเสนออย่างไร คำถามเหล่านี้มีความหมายในแง่ของการส่งผ่านพลัง ทางความคิดสู่การรับรู้และจดจำอย่างมีนัยสำคัญ

นักเขียนอีสานได้อาศัยรูปแบบการเล่าเรื่องสั้นเป็นเวทีของการสื่อสาร ความรู้สึกนึกคิด และแง่มุมต่างๆ เกี่ยวกับสังคมอีสานมาโดยตลอด ในแวดวง วรรณกรรมเองก็ได้เปิดโอกาสให้กับนักเขียนอีสานอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะ การสนับสนุนผ่านการมอบรางวัลต่างๆ ให้กับนักเขียนอีสานที่สื่อสารเรื่องราว ทางสังคมได้อย่างลุ่มลึก เช่น คำสิงห์ ศรีนอก (ลาว คำหอม) คำพูน บุญทวี และไพโรจน์ทร์ ขาวงาม เป็นต้น โดยทั้ง 3 ท่านนี้มีลักษณะร่วมกันที่สำคัญ ประการหนึ่งคือ การสะท้อนเรื่องราวของชาวอีสานที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนา

⁸ ชาวอินเดียมีความคิดว่า วรรณคดีมีทั้งร่างกายและวิญญาณเช่นเดียวกับมนุษย์ โครงสร้าง ของกวีนิพนธ์บทหนึ่งๆ ไม่ต่างกับสรีระของมนุษย์ ความคิดนี้เป็นพื้นฐานที่ทำให้เกิด บทเปรียบเทียบต่างๆ ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างบทกวีกับมนุษย์เสมอ เช่น สรีระของ วรรณคดีคือเสียงและความหมาย ส่วนวิญญาณคือรส และรสคือปฏิกิริยาทางอารมณ์ ที่เกิดขึ้นในใจผู้อ่านเมื่อได้รับรู้อารมณ์ที่กวีถ่ายทอดไว้ในวรรณคดี (กุสุมา รักษมณี.

ท้องถิ่นไปสู่ความทันสมัย โดยเฉพาะในแง่มุมมองที่เป็นปัญหาจากวาทกรรมการพัฒนา เช่น จากการประกอบอาชีพแบบ “หาอยู่หากิน” ผู้การดิ้นรนเพื่อสะสมส่วนเกินของการผลิตด้วยความมุ่งหวังความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ ซึ่งเชื่อว่าจะนำพาชีวิตลูกอีสานให้พ้นจากความยากจนและก้าวไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แต่นักเขียนอีสานเหล่านี้กลับเผยให้เห็นอีกด้านหนึ่งของการพัฒนาว่า นอกจากการพัฒนาจะไม่ทำให้คุณภาพชีวิตของชาวอีสานดีขึ้นแล้ว การพัฒนายังกดทับความรู้และระบบคุณค่าดั้งเดิมของท้องถิ่น อีกทั้งผลิตซ้ำวาทกรรม “โง่ จน เจ็บ” ให้กับคนอีสานอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อย้ำความหมายอันชอบธรรมของการพัฒนาจากศูนย์กลางให้มีอำนาจเหนือท้องถิ่นจนสามารถขึ้นนำการดำเนินชีวิตของชาวอีสานต่อมาจากจนถึงปัจจุบัน

การเลียนแบบความทันสมัย (Copy modernity) เป็นปรากฏการณ์ที่พบเห็นได้ทั่วไป หากพิจารณาในแง่ของกระบวนการจะเห็นว่าเป็นการพัฒนาที่ไม่ได้ผสมผสานกับฐานความรู้หรือระบบคุณค่าดั้งเดิมของสังคม นักเขียนอีสานได้แสดงให้เห็นปรากฏดังกล่าวผ่านเรื่องเล่าประเภทเรื่องสั้นว่า นอกจากทิศทางการพัฒนาจะต้องเป็นไปตามอำนาจทางการเมืองจากศูนย์กลางแล้ว ท้องถิ่นยังถูกทำให้ไม่ภาคภูมิใจในคุณค่าทางวัฒนธรรมของตน คนอีสานส่วนหนึ่งจึงกุดและเกลียดความเป็นอีสานด้วยการสร้างอัตลักษณ์ความทันสมัยขึ้นแทนที่ เช่น รู้สึกไม่มั่นใจที่จะพูดภาษาถิ่นและการพูดภาษากลางแทนภาษาถิ่น การแต่งกายตามสมัยนิยมเพื่อแสดงอำนาจในการบริโภค การแสวงหาอาชีพในเมืองแทนการทำไร่ไถนา การแสวงหาเงินตราเพื่อหลีกเลี่ยงความหมายของความยากจน เป็นต้น

คำสิงห์ ศรีนอก หรือที่รู้จักกันในนาม ลาว คำหอม เป็นนักเขียนอีสานรุ่นแรกๆ ที่อาศัยเรื่องสั้นเป็นเวทีของการวิพากษ์วิจารณ์การพัฒนาของรัฐจนถูกดำเนินคดี อย่างไรก็ตามผลงานรวมเรื่องสั้นของ ลาว คำหอม ชุด ฟ้าบักันหลายเรื่องได้แสดงให้เห็นว่าวิถีทัศน์ของนักเขียนนั้นเป็นสิ่งที่สังคมไม่ควรละเลยและปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมที่จะกล่าวถึงในบทความนี้คือกรณีการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมในสังคมอีสาน ซึ่งลาว คำหอม เคยกล่าวในลักษณะเสียดสีไว้ในเรื่องสั้นชื่อ “คนพันธุ์”

จาก... “วัวพันธุ์” ถึง “คนพันธุ์” สายพันธุ์และสายสัมพันธ์ของอำนาจ การพัฒนา

“คนพันธุ์”⁹ พิมพ์ครั้งแรกในรวมเรื่องสั้นชุด ฟ้ายาบักัน เมื่อปี พ.ศ. 2500 เนื้อหาของเรื่องวิพากษ์วิจารณ์เสียดสีรัฐบาลไทยที่อยู่ภายใต้อำนาจการครอบงำจากชาติตะวันตก และรัฐบาลได้สร้างวาทกรรมการพัฒนาขึ้นมาเพื่อครอบงำและนำการเปลี่ยนแปลงมาสู่ท้องถิ่นอีสานอย่างต่อเนื่องทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ไม่เพียงเพราะการได้รับรางวัลของรวมเรื่องสั้นชุดฟ้ายาบักันได้รับรางวัลเท่านั้น ที่ทำให้เรื่อง “คนพันธุ์” ยังคงเป็นเรื่องที่ถูกกล่าวถึง แต่เป็นเพราะสายตาอันยาวไกลของนักเขียนอย่าง ลาว คำหอม ที่ทั้งทำไว้อย่างดีด้วยลีลาเสียดสีการรับฟอพันธุ์วัวอเมริกันมาผสมกับวัวไทย ดังนี้

“แหม มันโตเหลือเกิน โตทั้งวัวทั้งคน” ความตื่นเต้นปรากฏอยู่ในน้ำเสียง “ดูมันเสียเต็มตา”

นางจัดกับข้าว และฟังคำเล่าไปพลาง “โตเสียจนไม่รู้จะบอกอย่างไรดี แรกก็เห็นว่าควาย ดูไป ดูมา อ้าว เหมือนวัวเสียแล้ว ดูก็ดู น่อง ดูเขา ดูหู มันก็วัวดี ๆ แต่มันโตเหลือหลาย” เขาเล่าพลาง กินข้าวไปพลาง

“ท่านเกษตรบอกว่า ฟอวัวนี้รัฐบาลท่านสั่งมาจากอเมริกา รัฐบาลเห็นว่าวัวของเรามีมันไม่ทันสมัย ใช้ไม่ได้ โตช้า ตัวเล็ก ไม่ทันสมัยทันสมัย ทำทางจะจริงของเขา” ประโยคสุดท้าย แกเล่าเป็นเชิงออกความเห็นตลอดเวลาอาหารมื้อเย็น สามี่ของนางคงเล่าไม่หยุดปาก

(คนพันธุ์ ในรวมเรื่องสั้นชุด สาบอีสาน. 2551 : 56)

ลาว คำหอม ได้ใช้ตัวอย่างการนำเข้า “ฟอพันธุ์วัว” จากต่างชาติ แสดงนัยยะเชื่อมโยงกับความหมายของ “คนพันธุ์” ที่กลายเป็นสัญลักษณ์หนึ่งของความทันสมัยและขยายบทบาทต่อสังคมท้องถิ่นอีสานในเวลาต่อมา แม้ว่าในขณะนั้น ลาว คำหอม อาจไม่ได้คาดคิดเลยว่าสถานภาพของเขยฝรั่ง เมียฝรั่ง จะเปลี่ยนโฉมหน้าวัฒนธรรมอีสานได้มากมายอย่างที่ปรากฏในปัจจุบัน

⁹ คนพันธุ์ ถูกนำมาพิมพ์ครั้งล่าสุดในรวมเรื่องสั้นของนักเขียนอีสาน ชุด สาบอีสาน โดยสโมสรนักเขียนภาคอีสานในปี พ.ศ. 2551

ลาว คำหอม นำเสนอให้เห็นถึงความหวาดหวั่นลึกๆ ที่อยู่ในใจของหญิงชรา ซึ่งเป็นตัวแทนของคนรุ่นเก่าที่เฝ้ามองการเปลี่ยนแปลงของสังคมอีสาน ด้วยความรู้สึกหวาดหวั่นพรึบพรึงแม้แต่แว้วก็ยังคงทันสมัยทำให้หญิงชราจินตนาการต่อไปถึงการเข้ามาของคนฝรั่งว่าเป็นบางสิ่งบางอย่างที่น่าสะพรึงและพวกเขาเข้ามาเพื่อภารกิจพิเศษบางอย่างไม่ต่างจาก พ่อพันธุ้ไก่ พ่อพันธุ้วที่ทางการนำเข้ามาพร้อมๆ กับนโยบายการพัฒนาชนบท ความไม่รู้ผนวกกับเป็นประสบการณ์อันแปลกใหม่ต่อชาวตะวันตก รูปร่างสูงใหญ่ ผมงแดง และตาสีน้ำข้าว จึงไม่ยากที่แม่เฒ่าผู้นั้นจะถวิลโยงประสบการณ์เดิมไปสู่จินตนาการใหม่ที่นำหวาดหวั่นชวนขน¹⁰ เรื่องสั้นนี้จบลงด้วยประโยคที่ว่า

“เอ้อสงสาร สงสารวัวไทยนะตานะ” นางพูดตะกุกตะกัก

“หือ-อือ คนไทยด้วย” ประโยคสุดท้ายแผ่วเบา และเรียงบั่นไปใน
ราตรีอันมืดมน

(คนพันธุ้ ในรวมเรื่องสั้นชุด สาบอีสาน. 2551 : 58)

ลาว คำหอม ใช้มุมมองของตัวละครหญิงชายสูงวัยเป็นเครื่องมือในการเสียดเย้ยปฏิบัติการของรัฐในการทำให้ท้องถิ่นไร้อำนาจในการต่อรองในทุกๆ ด้าน ลาว คำหอมได้แสดงให้เห็นความรู้สึกหวาดหวั่นของตัวละครอาวไธที่กำลังจะสูญเสียพื้นที่ทางความรู้ให้กับอำนาจความรู้สมัยใหม่ว่า ความรู้ที่มีอยู่เดิมของคนในท้องถิ่นนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ทันสมัย และให้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจซ้ำวิธีการผลิตแบบพอกินจึงไม่สามารถนำไปสู่ความมั่งคั่งอย่างรวดเร็วได้

เมื่อ “บุญพาวาสนาสง” เขยฝรั่งมาให้ : การปะทะระหว่างวิถีจารีตและความทันสมัย

ผลพวงจากวาทกรรมการพัฒนาและความต้องการที่จะยกฐานะทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ได้ทำให้ “คนพันธุ้” หรือ “เขยฝรั่ง” กลายเป็น “ผีบุญ”

¹⁰ ัฎัญญา สังขพันธ์านนท์. “สาบเก่าและสาบใหม่ในรวมเรื่องสั้น สาบอีสาน ของนักเขียนจากที่ราบสูง”. มปส. : อภิชาติการพิมพ์, 2551 ไม่ปรากฏเลขหน้า.

ตนใหม่ที่อาจคลั่งบันดาลความมั่งคั่งและทรัพย์สินงอกเงยให้เกิดขึ้นในชั่วข้ามวัน¹¹ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เองได้กลายเป็นเครื่องหมายแสดงความสำเร็จในชีวิตสังคมทุนนิยม

การถือสิทธิครอบครองทรัพย์สินสมบัติได้กลายเป็นเหตุผลสำคัญของการเลือกใช้ชีวิตคู่ เพราะทุนทางเศรษฐกิจคือหลักประกันของความมั่นคงของชีวิตสมรส คำว่า “บุญวาสนา” ดีหรือไม่ดีจึงขึ้นอยู่กับอำนาจทุนทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ในขณะที่เดียวกันระบบคุณค่าดังกล่าวนี้มีความสัมพันธ์กับการแบ่งช่วงชั้นทางสังคม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ อำนาจทุนเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความแตกต่างทางชนชั้นในสังคมอีสาน และวัตถุได้ช่วยเน้นความแตกต่างของ “ความเป็นบ้านนอก” กับความทันสมัยให้ชัดเจนขึ้น ในขณะเดียวกันความแตกต่างอันชัดเจนนั้นก็ได้นำให้ร่องรอยของความขัดแย้งในเชิงคุณค่าด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะระบบคุณค่าเดิมของอีสานที่ให้ความสำคัญกับการเกื้อกูลกันระหว่างเครือญาติ เมื่อลูกหลานบ้านใดมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจก็มักต้องทำหน้าที่อุปถัมภ์ช่วยเหลือ “วงศาคณาญาติ” ดังนั้นใครก็ตามที่สามารถสืบทอดระบบคุณค่านี้ได้ก็ย่อมได้รับการยอมรับจากครอบครัวมากขึ้น อย่างไรก็ตามเงื่อนไขของทุนทำให้ “เขยบ้านนอก” ไม่สามารถทำหน้าที่ “อัครวิเศษเจ้าชาย” ช่วยเหลือสมาชิกจำนวนมากในหมู่เครือญาติให้ได้ดังใจอย่าง “เขยฝรั่ง” ผู้ครอบครองสกุลเงินที่แข็งกว่า “ผู้บ่าวไทบ้าน” ผู้ไร้อำนาจทุนทางเศรษฐกิจจึงได้แต่เฝ้ามองการตัดสินใจเลือกอนาคตที่ดีกว่าของ “ผู้สาวไทบ้าน”

“เขียร ถามหน้อยเพื่อน ทำไมมึงหยวะ ? มีเมียกรุงเทพ ได้ข่าวว่า รวยนี่หว่า มีบ้าน มีรถ” หมอชาติตามแทรกขึ้น ดูเขาเกรงใจข้าพเจ้าด้วยน้ำเสียงที่นุ่มนวลขึ้นทีเดียว

“พูดแบบพระก็ต้องว่า คนเรามีกรรมเป็นของตัวเอง คุณคนบ้านนอกไปอยู่กับคนเมือง รักแค่นั้นก็ต้องมีปัญหาเรื่องฐานะชนชั้น เรื่องนี้เสียใจออกก็ไม่ได้อยู่กับเมียกับลูกอย่างเดียว แต่อยู่กับวงศาคณาญาติเขาด้วย มึงละ...ชาติ มีเมียบ้านนอกด้วยกัน?”

¹¹ ทัศนีย์ สังขพันธ์านนท์. “สาบเก่าและสาบใหม่ในรวมเรื่องสั้น สาบอีสาน ของนักเขียนจากที่ราบสูง”. มปส. : อภิชาติการพิมพ์, 2551 ไม่ปรากฏเลขหน้า.

“ก็มีกรรมเป็นของตัวเองเหมือนกันแหละวะ ภูจน เมียจน ลูกจน ก็ปีๆ ไม่มีอนาคต แล้วเดี๋ยวนี้คนแถวบ้านเราเนอะ มึงก็รู้ เอาฝรั่งกันเป็นว่าเล่น แข่งบ้านแข่งรถ แข่งเงินแข่งทอง เด็กผู้หญิงเล็กๆ ยิ่งพูดเล่นกันเลยว่า โตขึ้นอยากเป็น...เมียฝรั่ง”

(ดาราซีเท่: ไพรวรินทร์ ขาวงาม ในในรวมเรื่องสั้นชุด สบอีसान. 2551 หน้า 91)

บทสนทนาของตัวละครที่ไพรวรินทร์ ขาวงาม เขียนขึ้นส่วนหนึ่งเป็นข้อมูลจริงที่ได้จากการสังเกตและสัมภาษณ์ ไพรวรินทร์ ไม่ได้เขียนเรื่องดาราซีเท่จากจินตนาการ หากแต่เป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์ที่เขาได้พบเห็นเมื่อกลับไปเยี่ยมบ้านเกิดในอีสานใต้ “ฝรั่ง” ได้กลายเป็นความหวังที่จะสร้างอนาคตที่มั่นคงซึ่งจะช่วยให้ผู้หญิงแสดงควมมีบุญวาสนาในสังคมทุนนิยมได้ พร้อมกับสามารถสืบทอดค่านิยมกตัญญูต่อบุพการีและอุปถัมภ์เครือญาติ

แม้สัญลักษณ์ทางวัตถุจะเป็นเครื่องแสดงอำนาจทุนและความทันสมัย แต่ในระดับคุณค่าเรายังพบระบบคิดที่แสดงการดำรงอยู่ของคุณค่าดั้งเดิมอันเป็นวิถีจารีตอีสาน เช่น ความคิดเกี่ยวกับเรื่องพรหมลิขิต บุญพาล์นนิवास หรือแม้แต่นิพนธ์พาวาสนาส่งให้ “เขยฝรั่ง” มากอบกู่วิกฤตในชีวิตของสาวอีสานที่ต้องแบบรับหน้าที่การสืบทอดระบบคุณค่าเดิมของสังคมเอาไว้

ข้าพเจ้าไม่รู้ นี่จะเป็นพรหมลิขิตหักเห หรือบุญพาล์นนิวาสไร้พรหมแดนกันแน่ เกิดอะไรขึ้นกับเพื่อนเก่า ตลอดจนผู้คนในละแวกแดนดินถิ่นนี้

ฟังว่า-ชาวนาไทยผู้เป็นกระดูกสันหลังผุๆ ของชาติ ได้ตามกระดูกด้วยการมีลูกเขยฝรั่งกันเป็นที่เอิกเกริก ชนิดยกครัวยกหมู่บ้านก็มี วันดีคืนดีเกิดประเพณีให้ฝรั่งแข่งจับปลาไหลในโคลน แข่งไถนาด้วยควาย แข่งตำหมากนุ่งด้วยครกกับสากบักใหญ่ ชายฝรั่งหลายคนนอกจากมีเงินใช้เพลินมือ หรือแจกเด็กๆ จนกลายเป็นพ่อพระของหมู่บ้าน ยังพร้อมแสดงเป็นตัวตลก สามารถทำให้ตาสี ยายสา ไร่เปียก อีปืด ได้หัวเราะหัวใคร่กันเล่น ใครจะคิดว่าเชื้อแนวจำนวนน้อยจากยุคเมียเข่าสงครามเวียดนาม ยังคงแข็งแรงแพร่ระบาดมาถึงวันนี้อย่างมหาศาล ทั้งในนามสงคราม ความฝัน ความรัก และปากท้อง

ข้าพเจ้านึกถึงเพื่อนคนหนึ่งเขาเล่าให้ฟังเมื่อตอนลงพื้นที่หมู่บ้านทำวิจัย เรื่องผู้หญิงแถวอีสานใต้นิยมมีฝรั่ง

เขาพบว่าชาวบ้านส่วนใหญ่มีคำตอบคล้ายๆ กัน แม้กระทั่งคนเฒ่าคนแก่ คืออันว่าฝรั่งนี่ดีนักหนา ทำให้ลูกหลานชาวนาหายยากหายจน ลูกครึ่งที่ออกมาก็มักหน้าตาดีกว่าเด็กไทยธรรมดา ชาวๆ บวกคำๆ ผลลัพธ์จึงไม่ด่าๆ แผลๆ อีกต่อไป หลายคนพูด ฝรั่งไม่ว่าจะแก่ พุงพลุ้ยหัวล้านก็ยิ่งเหมาะแก่การทำแนว ทำเชื้อ ทำพันธุ์ ชายขาวๆ อยากรได้หญิงด่ำๆ ส่วนหญิงด่ำๆ อยากรได้ชายขาวๆ เหมือนต่างชาติ ต่างโยหยา ถึงพิลึกพิลั่นประเภทไม้ป่าเดียวกันก็ยังมี บางที่ชายไทยกับชายฝรั่งปลูกบ้านอยู่ด้วยกันกลางทุ่งข้าว ช่วงไหนชายฝรั่งกลับเมืองนอก ชายไทยก็แอบนัดพบหญิงไทยที่ซ่อนไว้เป็นเมีย นั่นแทบจะเป็นครรลองชีวิตใหม่ๆ ซาๆ ซินๆ ในโลกเงินๆ ทองๆ อันง่ายๆ สะดวกๆ นี้ หลายหมู่บ้านเต็มไปด้วยบ้านหลังโตๆ ทรงแปลกๆ หลังคาสี่สุดๆ อย่างที่เห็นโฆษณาทางโทรทัศน์ ราคาหลักแสนหลักล้าน เพื่อนพูดติดตลกว่า ถ้าไปตามบ้านนอกแล้วเห็นบ้านหลังโตๆ อยู่นกลางทุ่ง ให้ลองสันนิษฐานเล่นๆ ว่า อาจเป็นบ้านของ ก.นักการเมืองขี้โกง ข.คนถูกหวยแจ็กพ็อตทักซิณ ค.นักพนันดวงเฮงจากโอโรเซม็ดหรือปอยเปต ง.คนค้ายาเสพติดที่ยังไม่ถูกฆ่าตัดตอน จ.หญิงชวานาที่เอาตัวฝรั่ง

(ดาราซีเห่ : ไพรวรินทร์ ขาวงาม ในรวมเรื่องสั้นชุด สาบอีสาน. 2551 หน้า 93-94)

“มูมมอ” เชิงวิพากษ์ของผู้เขียนที่สื่อผ่านความนึกคิดของตัวละครในเรื่อง ดาราซีเห่ ด้วย “น้ำเสียง” เสียดเย้ยในขณะเดียวกันก็พยายามเก็บซ่อนความรู้สึกชื่นชมต่อความปราชัยของผู้บ่าวไทบ้าน เพราะแม้กระทั่งคนแก่ซึ่งถือเป็นผู้สืบทอดหลักของจารีตเดิมนั้น “เห็นดี เห็นงาม” และ “มองข้าม” คุณค่าดั้งเดิมที่ควรยึดถือหลายประการ เช่น การยอมรับวัตรปฏิบัติมากกว่าจิตนิยมหรือแม้แต่การยอมรับแนวคิดทางเพศที่เคยเป็นข้อห้ามของชุมชนในสังคมชนบท เป็นต้น

ต้องยอมรับว่าเนื้อความบางตอนใน “ดาราซีเห่” ของไพรวรินทร์ ไม่ได้เป็นเพียงเรื่องแต่งที่ปราศจากข้อเท็จจริงทางสังคม นอกจากนี้วิธีการนำเสนอ ยังสามารถสื่อสารได้อย่างเห็นภาพและเข้าถึงแก่นความรู้สึก ชัดเจนยิ่งกว่า

ผลงานวิจัยที่นำเสนอด้วยภาษาวิชาการ ยิ่งไปกว่านั้นโพรวรินทร์ยังได้แสดงให้เห็นว่าการยอมรับระบบคุณค่าใหม่อย่างไม่รู้สึกระคายตะขวงใจของสังคมอีสานนั้น อยู่ภายใต้บริบทการพัฒนาสังคมไปสู่ทันสมัย ผู้หญิงได้กลายเป็นทุนของสังคมอีสานที่สามารถนำไปสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ ส่วนผู้ชายกลายเป็นผู้มีอำนาจการต่อรองน้อยลงในหลายด้าน

“แม่ฮ้างโสดตาย” : ตัวตนใหม่ของหญิงหม้ายในบริบททุนนิยม

สถานภาพของหญิงหม้ายในเพลงกล่อมลูกอีสานมักแสดงความรู้สึกไม่มั่นใจ น้อยใจในโชคชะตาของตน เพราะการเป็นหม้ายหมายถึงสถานภาพที่ทำให้ด้อยคุณค่าในทางสังคม แต่ในบริบทความสัมพันธ์แบบใหม่นี้หญิงหม้ายกลายเป็นผู้มีความเป็นตัวของตัวเอง กล้าคิด กล้าตัดสินใจ และ “โสดตาย” คือ แม้ไม่รู้ว่าจะข้างหน้าจะเป็นอย่างไรแต่ก็ไม่หวาดหวั่นแม้กระทั่งความตาย ไม่ยอมจำนนอยู่กับกรอบเกณฑ์หรือคุณค่าแบบเดิมที่จะจองจำชีวิตของพวกเขาไว้กับความทุกข์และความจน กล้าเสี่ยงเพื่อชีวิตที่ดีกว่า

เราสามคน-สุชาติ สมใจ และข้าพเจ้า-วิเชียร ผู้ต่างมีกรรมเป็นของตัวเอง ล้มเหลวในชีวิตครอบครัวคนละรูปแบบ แต่ยังไม่สิ้นหวังในชีวิตง่ายๆ หรือเราหัวเราะร้องเพลงสนุกกันในความขมขื่นของชีวิต บางทีอาจเป็นอย่างที่แอมว่า เรื่องผัวๆ เมียๆ ถึงที่สุดมันเป็นเรื่องชินๆ ซาๆ ชีวิตนะ บางทีก็ล้อเล่นกับมันให้สนุกเสียบ้าง ไม่ต้องสงสัยอะไรกับมันนักก็ได้ แอมพูดถึงเรื่องเปลี่ยนผัวอย่างคล่องปาก แต่ข้าพเจ้ารู้ เธอจริงจังในสิ่งที่เธอเลือกเสมอ แอมเป็นผู้หญิงเก่ง กล้าคิด กล้าทำ กล้ารัก กล้าเกลียด กล้าหัวเราะ กล้าร้องไห้ ขนาดออกจากบ้านเข้าไปอยู่ในกรุงเทพฯ แล้วไปตายคาบหน้ากับผัวฝรั่งถึงเมืองนอกเมืองนา ยังกล้าตากหน้ากลับมาอยู่บ้านเดิมแถมยังจะมาอยู่กับเพื่อนเก่า ผู้ซึ่งเมียของเขาเพิ่งเดินสวนทางออกไปจากหมู่บ้าน (ดาราชี้เหว่ : โพรวรินทร์ ขาวงาม ในรวบรวมเรื่องสั้นชุด สบายอีสาน. 2551 หน้า 95-96)

แอมทำตัวสบายๆ เป็นกันเอง ทว่ากลับช่วยจุดชีวิตหมอลงชาติให้ดูดีขึ้นด้วยซ้ำ กระทั่งเธอพลิกจากคนที่ชาวบ้านนินทา มาเป็นคนที่ชาวบ้านยอมรับนับถือ นั่นเพราะนิสัยนักเลงของเธอที่เอาชนะใจคนได้ เธอมีทั้ง

ความแค้นและอ่อนหวานในตัวจากคำที่บางคนเรียกว่าอีดำห้าฝรั่ง ก็มาเป็น
คุณดำหวาน คุณนายหมอลาติ โดยเฉพาะที่ชื่อแอม หรือปะแอม ตรงกับ
ภาษาพื้นถิ่นแถวบ้าน หมายถึงรสหวาน

(ดาราซีเห่ : ไพรวรินทร์ ขาวงาม ในรวมเรื่องสั้นชุด สาบอีสาน. 2551
หน้า 96-97)

ตัวอย่างมากมายของหญิงหม้ายที่ได้รับการชุบชีวิตใหม่จากชาย
ชาวต่างชาติ ชีวิตใหม่ของหญิงหม้ายหลังการเป็นเมียฝรั่งหลายคนมั่นคง
ในทางเศรษฐกิจ อันเป็นฐานความเชื่อมั่นให้กับเธอ และการที่เธอเหล่านี้ได้สืบทอด
คุณค่าของลูกสาวที่สามารถเลี้ยงดูพ่อแม่ที่แก่เฒ่าให้สุขสบายได้ เธอจึงกลายเป็น
รูปกตัญญูที่มีเครื่องหมายรับรองคุณค่าอย่างเป็นรูปธรรม เงินทอง รถยนต์
บ้านหลังใหญ่เป็นคุณค่าทางวัตถุที่สร้างความเชื่อมั่นและภาวะผู้นำให้กับ
พวกเธอได้อย่างภาคภูมิใจ

กลางหมู่บ้านมีตึกหลังใหญ่สูงตระหง่าน ทาสีเปลือกไข่ อดรูปทรง
แบบตะวันตก ใครผ่านไปผ่านมาก็ร้องอู้...คฤหาสน์ใครหนอ แต่คน
ในหมู่บ้านรู้มานานแล้วว่า นี่คือตึกของแม่ใหญ่แก้วที่แก่อาศัยอยู่กับ
หลานเหลนสองสามคน

(ไปซื้อน้ำปลาและหมักฝรั่งที่แมคโคร : วีระ สูดสังข์. ในรวมเรื่องสั้น
ชุด สาบอีสาน. 2551 หน้า 114)

หรือกรณีของ “อีเขียว” ที่กลายเป็น “มาตามเขียว”

ไต่คำ-มาตามเขียว สร้างบ้านใหม่ให้พ่อแม่ราคาเกือบสามล้าน เป็น
บ้านที่ใหญ่โตและสวยงามที่สุดในละแวกตำบล เครื่องอำนวยความสะดวก
สะดวกครบครัน กลับบ้านแต่ละที อีเขียวโดนญาติพี่น้องรุมหน้าตอมหลัง
มีแต่คนอยากสนิทชิดใกล้ รูปร่างหน้าตาของมันมีสง่าราศีขึ้นเหมือนตาย
เกิดใหม่...พ่อใหญ่สามแม่ใหญ่มียิ้มแก้มไม่หุบ ญาติพี่น้องทยอยมาชมบุญ
บารมี ทุกคนพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า ใครมีลูกสาวควรจะส่งไปอยู่แถวพัทยา
ภูเก็ต ชลบุรีหรือกรุงเทพฯ เมื่อจะโชคดีเหมือนอีเขียวบ้าง

(มาตามเขียว : นางฟ้าของพรงค์ : ทศนวดิ. ในรวมเรื่องสั้นชุดสาบอีสาน.
2551 หน้า 139)

เมื่อหลายครอบครัวมองว่าเงินและวัตถุคือสิ่งยืนยันว่าการแต่งงานกับฝรั่งนั้นเป็นโอกาสที่จะสร้างความมั่นคงให้กับชีวิตได้ ดังนั้นจึงมีอีกหลายครอบครัวที่อยากยกระดับคุณภาพชีวิตให้พ้นไปจากปัญหาหนี้สินและความยากจนด้วยเช่นกัน จนกลายเป็นค่านิยมที่ส่งต่อจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งและในที่สุดก็กลายเป็นภาพที่สามารถมองเห็นได้ทั่วไป ทั้งที่ในอดีตสถานภาพของเมียฝรั่งก็ไม่ได้รับการยอมรับเท่าที่ควร

โชคดีหรือไม่ก็สุดเดา ที่ลูกสาวแก่ให้กำเนิดลูกสาวไว้คนหนึ่ง หลังจากผัวตาย ลูกสาวก็ไปได้ผัวฝรั่งพากันไปอยู่ประเทศอะไรก็ไม่รู้ ลูกสาวคงคิดว่าได้ผัวฝรั่งนี่ดีจึงดิ้นรนทุกอย่างเพื่อพาลูกสาวไปต่างประเทศ และก็ได้ผัวฝรั่งเหมือนแม่

(ไปซื้อน้ำปลาและหาผัวฝรั่งที่แมคโคร : วีระ สุดสังข์. ในรวบรวมเรื่องสั้นชุด สบอีसान. 2551 หน้า 114)

สาวผู้ย้ายที่ย้ายบัก...แต่บักฝรั่งว่าน้องงามหลาย

ฝรั่งนั้นนอกจากฐานะดีแล้วยังมีรสนิยมความงามที่ต่างออกไป ผู้หญิงที่ผู้ชายไทยหรือผู้บ่าวไทบ้านมองว่าไม่สวยไม่งามนั้น ฝรั่งเห็นว่าสวยงามถูกใจถึงขั้นคลั่งไคล้ไหลหลง “อียีว” เป็นกรณีตัวอย่างที่ยืนยันรสนิยมดังกล่าว อียีวนอกจากจะซีห่วยแล้วยังซีห่วยเพราะเป็นหม้ายลูกติด สถานภาพดังกล่าวไม่มีผู้บ่าวไทบ้านคนใดเหลียวแลแน่นอน หรือแม้จะมีหนุ่มในหมู่บ้านคนใดเห็นความดีของอียีวจนถึงขั้นยอมแต่งงานด้วย แต่เชื่อว่าสถานะทางสังคมของอียีวก็คงไม่ได้ดีไปจากเดิมมากนัก

ด้วยรูปลักษณ์อันแสนจะซีห่วยซีห่วย เพื่อนร่วมชั้นประถมจึงพากันเรียกขานว่า “อีสางเขียว” ...แต่...ขณะที่พะงาบๆ ท่ามกลางมรสุมชีวิต เทพบุตรคนหนึ่งก็เหมาะดั้นลัดฟ้าผ่านมาเห็นเข้า ช้อนเอารางวัลอียีวมาไว้ในอ้อมแขนอย่างทะนุถนอม เทพบุตรหน้าหยกมุกโด่งหัวแดงในคราบซูเปอร์แมน พาร่างที่ยังหายใจวริน เหาะหายเข้าไปในกสิบเมฆ สุวิมานสวรรค์-เยอรมันนี่

(มาตามเขียว : นางฟ้าของแฟรงค์ : ทัศนวิดี. ในรวมเรื่องสั้นชุดสบอีसान. 2551 หน้า 137)

เมื่อ “เทพบุตรหน้าหยก” มาช่วยยกอีเขียวออกจากระบบคุณค่าเดิม
สถานภาพทางสังคมของอีเขียวก็เปลี่ยนไปราวกับเกิดใหม่

บัดนี้อีเขียวไม่ใช่นางประเดะอีกต่อไป แต่มันเป็นนางไต่คำ ที่คู่ควรยิ่งกับ
ผาแดง เทพบุตรผมทอง วิศวกรหนุ่มผู้แสนใจดี อีเขียว...อีสง่าเขียว...
นางประเดะ...กลายเป็นอดีตไปแล้ว จากนั้นไปมีแต่ “มาตามเขียว”
...นางฟ้าของแฟรงค์..

เรื่องราวของอีเขียวถูกกล่าวขวัญไม่รู้เบื่อ บ้างว่าเป็นบุญของมัน
บุญของลูก บุญของพ่อใหญ่สาแม่ใหญ่มี รวมทั้งญาติพี่น้อง บ้างว่าฝรั่ง
มันตาบอดสี บ้างว่าอีเขียวเล่นของ เพื่อร่วมรุ่นต่างพากันซุบซิบด้วย
ความอิจฉา ครูของอีเขียวพอทราบข่าวถึงกับอึ้งไปชั่วขณะ

ชีวิตอีเขียวกลับตาลปัตร ผาแดงแฟรงค์หอบหิ้วมันและลูกไปฮันนีมูน
และเยี่ยมบ้านที่เยอรมัน ก่อนทำเรื่องย้ายมาทำงานที่เชียงใหม่ บ้านใหม่
ของอีเขียวเป็นคฤหาสน์ริมเชิงเขา แวดล้อมด้วยแมกไม้นานาพันธุ์ ตกแต่ง
จัดสวนเหมือนวิมานในฝัน ลูกของมันผลัดหน้าจากโรงเรียนข้างวัดมาเข้าเรียน
โรงเรียนนานาชาติ

(มาตามเขียว : นางฟ้าของแฟรงค์ : ทศนวดิ. ในรวมเรื่องสั้นชุดสาบอีสาน.
2551 หน้า 138)

ความหลากหลายทางชาติพันธุ์และความขัดแย้งทางวัฒนธรรม ในครอบครัวเมียฝรั่ง

ภาพที่อาจพบเห็นได้ในครอบครัวเขยฝรั่งคือ ภาพหญิงชายชรา
ชาวอีสานกำลังสาละวนอยู่กับการเลี้ยงหลานลูกครึ่ง ซึ่งเด็กลูกครึ่งส่วนหนึ่ง
จะพูดภาษาอีสานบ้าง ภาษาไทยกลางบ้าง หรือไม่ก็พูดไม่ได้ทั้งสองภาษา
นอกจากภาษาพ่อของตน ปู่ย่าตายายก็ไม่ได้เลี้ยงหลานแบบหลานไทยลาว
อย่างที่เคยเลี้ยง ถ้าพูดภาษาเดียวกันก็สามารถจะเลี้ยงแบบที่เรียกว่า “อบรม
สั่งสอนได้” แต่บางครอบครัวปู่ย่าตายายมีสถานภาพไม่ต่างไปจากคนรับเลี้ยงเด็ก
ส่วนความสัมพันธ์กับลูกเขยหรือหลานเขยที่เป็นฝรั่งนั้นย่อมต่างไปจากเขยอีสาน
กล่าวคือมีความแตกต่างทั้งในเชิงกายภาพและความแตกต่างทางสังคมวัฒนธรรม

ผู้เขียนสังเกตเห็นว่าสถานะของผู้อาวุโสชาวอีสานในครอบครัวที่มีเขยฝรั่งนั้นแม้จะมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้นแต่สถานภาพความสัมพันธ์ภายในครอบครัวผู้อาวุโสก็ไม่ได้มีบทบาทในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ มากนัก ตัวอย่างเช่น

ตัวฝรั่งของหลานอยู่ประเทศอะไรแม่ใหญ่ไม่กระดิกหูอีกนั่นแหละ มันเคยพากันมาบ้านเยี่ยมแม่ใหญ่ครั้งหนึ่ง ได้ยินครูที่โรงเรียนพูดกันว่า “ไม่รู้ภาษาประกิตสักคำ สงสัยจะเป็นคนประเทศเยอรมนีหรือเยอรมันนี่แหละ

ลูกสาวแม่ใหญ่หายไปเหมือนตายจาก ไม่เคยได้ทราบข่าว บุญสงกรานต์ บุญเข้าพรรษา บุญกฐิน บุญผะเหวด ไม่เคยมาหา เงินสักบาทก็ไม่เคยส่งถึงบ้าน ไม่เหมือนลูกสาวเพื่อนบ้านที่ได้ตัวฝรั่ง ทำนาเก่ง กินข้าวเจ้าก็ได้ กินข้าวเหนียวก็ได้ ลาบ ก้อย ซอย แซ่ มันก็กินได้ และไม่เคยหนีไปไหนยังดีที่หลาน (ก็แม่ได้แม่คนี่แหละ) มันมาสร้างบ้านหลังใหญ่ให้อยู่ ส่งเงินมาเลี้ยงดู ตอนที่หลานสาวเอาเหลนแม่มาให้แม่ใหญ่เลี้ยง มันบอกวา

“นี่คือเงิน” หลานสาวยื่นเงินให้

“เลี้ยงลูกให้หลานแน่ กลับมาที่หลังสิสร้างบ้านหลังใหญ่ให้อยู่”

“คำเอยคำแพง แค่นี้แม่ใหญ่ก็ดีใจแล้ว” แม่ใหญ่แก้วว่า มันบอกให้ตัวมันไหวแม่ใหญ่ แต่ตัวมันยื่นมือมาให้จับ กอดแม่ใหญ่แล้วหอมแก้มพอดใหญ่ แม่ใหญ่ถึงกับสะเด็ดใจ นี่ถึงฝีมือตา กูตายแท้แล้ว วิญญาณผัวคงไม่มีความสุข

(ไปซื้อน้ำปลาและหาตัวฝรั่งที่แม่โคโร : วีระ สุดสังข์. ในรวบรวมเรื่องสั้นชุด สาบอีสาน. 2551 หน้า 114-115)

ไม่เพียงแต่คนรุ่นแม่ใหญ่เท่านั้นที่หมดอำนาจในการต่อรองกับกระแสทุนที่ถั่งโถมสู่ชนบท คนรุ่นใหม่เร็วแรงดีกว่าแม่ใหญ่หรือใครๆ ต่อใครก็ต่างจ้านนต่ออำนาจทุนนิยมทั้งสิ้น

แม่ใหญ่รู้สึกอึ้งกับการตัดสินใจอย่างรวดเร็วของอืดอนนาว่า

“ช่วยสิเอาผัว...บอกแม่ขอยนำแหน่” แม่ใหญ่ไม่อยากจะเชื่อหู การจะมีผัวทั้งที่ฝ่ายชายมันก็ต้องไปสู้อตามประเพณี แต่ที่มันจะไปกับเขา คิดแล้วแกก็ปลงตก ลูกสาวแก หลานสาวแกก็ไม่มีใครมาสู้อแกสักคน คนนอกโลก

พวกนั้นก็กลายเป็นคนโลกเดียวกับแกไปแล้ว อีตอนน่านมันอาจจะโชคดีก็ได้
(ไปซื้อน้ำปลาและหาผ้าฝรั่งที่แมคโคร : วีระ สุดสังข์. ในรวมเรื่องสั้น
ชุด สาบอีสาน. 2551 หน้า 121)

เมื่อโลกข้างนอกเปลี่ยนแปลงไปด้วยอำนาจทุน โลกภายในครอบครัว
ที่มีเขยฝรั่งก็ย่อมเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วด้วยเช่นกัน วีระ สุดสังข์ เล่าเรื่อง
หญิงชาวอีสานที่ต้องรับมือต่อความเปลี่ยนแปลงระบบความสัมพันธ์
ภายในครอบครัว โดยทำหน้าที่เลี้ยง “แม่ค” เหลนฝรั่งที่หลานฝากไว้แล้ว
ตอบแทนบุญคุณด้วยการสร้างบ้านหลังใหญ่ให้แม่ใหญ่ราวกับคุณาสนีให้อยู่

การมีหลานส่งเงินให้ใช้ และมีบ้านหลังใหญ่ให้อยู่ แม้จะดูเหมือนว่า
คุณภาพชีวิตของหญิงชราได้ถูกยกระดับขึ้นให้สูงกว่าชาวบ้านคนอื่น ๆ ในหมู่บ้าน
แต่แบบแผนในการใช้ชีวิตของแม่ใหญ่ก็ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากนัก แม้ว่า
ภายหลังเมื่อมีห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่มาเปิดใกล้ๆ หมู่บ้าน ชาวบ้านส่วนใหญ่
ล้วนตื่นเต้นกับพื้นที่การบริโภคอันทันสมัยนี้ แต่หญิงชรายังมีความจำเป็นเพียง
เข้าไปซื้อน้ำปลาเท่านั้น ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นบ้านหลังใหญ่ หรือห้างสรรพสินค้า
ขนาดใหญ่ก็กลายเป็นเพียงพื้นที่กระตุ้นการบริโภคที่เกินอำนาจของผู้คนในวิถีดั้งเดิม

เขยฝรั่งและห้างสรรพสินค้ามีทุกสิ่งที่คุณเลือกสรร : การข้ามชาติ ของทุนและการก่อรูปทางชนชั้น

วีระ สุดสังข์ ได้ชี้ฉากในห้างสรรพสินค้าแมคโครเป็นพื้นที่แสดง
ความสัมพันธ์แบบใหม่ในสังคมอีสาน ห้างสรรพสินค้าเป็นตลาดขนาดใหญ่
ที่รองรับความต้องการในการบริโภคทุกรูปแบบ ห้างสรรพสินค้าจึงเป็นพื้นที่
แสดงอำนาจในการบริโภคของเมียฝรั่ง รวมทั้งเป็นพื้นที่แสวงหาสามีฝรั่งในบาง
โอกาส พร้อมกันนี้วีระ สุดสังข์ได้ชี้พื้นที่ดังกล่าวเป็นเวทีแสดงทัศนะเชิงเสียดสี
พฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่มีเขยเป็นฝรั่ง

ปรากฏการณ์การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมจากเรื่อง ไปซื้อน้ำปลาและ
หาผ้าฝรั่งที่แมคโคร วีระ สุดสังข์ ได้สะท้อนให้เห็นอำนาจข้ามรัฐของชายตะวันตก
และทุน ทั้งทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางวัฒนธรรม

สามีฝรั่ง กลายเป็นวีรบุรุษผู้ช่วยให้สาวอีสานรอดพ้นจากวิกฤต ในหลายด้าน การแต่งงานกับฝรั่งกลายเป็นคุณค่าใหม่ของสังคมอีสานที่มีความหมายต่อการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ และยกระดับคุณภาพชีวิตไปสู่ความเจริญ อำนาจเงินของเขยฝรั่งได้ทำให้หญิงชราเดินทางจากชนบทไปซื้อน้ำปลาในพื้นที่ชุ่มน้ำมาตอย่างแม็คโคร จึงดูเป็นความขัดแย้งทั้งในเชิงอุปสงค์อุปทาน ในที่นี้ห้างสรรพสินค้าเป็นพื้นที่อำนาจทุนและการบริโภค ความหมายของพื้นที่ดังกล่าวได้ทำให้คนที่ไม่มีเงินกลายเป็นคนที่มีอำนาจ ในขณะที่เดียวกันก็ทำให้คนไม่มีเงินกลายเป็นคนไร้อำนาจไปอย่างสิ้นเชิง แต่การปะทะกันของวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมกับการบริโภคความทันสมัยได้ทำให้หญิงชราซึ่งเป็นตัวแทนจารีตของคนท้องถิ่นเกิดความงุนงงสงสัยต่อการกระทำของสาวอีสานที่หวังจะหาสามีฝรั่งในห้างสรรพสินค้าราวกับเป็นเงื่อนไขสนองความต้องการบริโภคของคนท้องถิ่น

...อีตอนนาช่วยแม่ใหญ่อุ้มบั๊กมิสเตอร์แมค แกจึงค่อยสบายเอวหน่อย เหลือผ้าแพรวาดำแขนขาวล่องกะต่าหมาก เดินแทรกผู้คนเข้าไป ผู้คนเบียดเสียดกันแน่นขนัด มันหลายอัยกว่าบุญผะเหวดเสียอีก ไม่รู้มันมาจากบ้านไหน ตำบลไหนบ้าง มีทั้งเด็กๆ ทั้งวัยรุ่น นุ่มสาว วัยกลางคน ตลอดจนคนแก่รุ่นแม่ใหญ่

แม่ใหญ่รู้สึกตื่นเต้นไปด้วย แกไม่รู้ว่า อะไรที่ดึงดูดผู้คนให้ออกจากหมู่บ้านได้ขนาดนี้ แกเองก็ไม่อยากเชื่อว่า แกมาได้ยังไง บางทีการที่แกได้ลูกเขยเป็นฝรั่ง หลานเขยเป็นฝรั่งอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้แกเข้าร้านฝรั่งที่มีคนไทยเป็นทาสบริวาร

(ไปซื้อน้ำปลาและหาผัวฝรั่งที่แมคโคร : วีระ สูดสังข์. ในโนรวมเรื่องสั้นชุด สาวอีสาน. 2551 หน้า 119)

เมื่อเกิดค่านิยมและความเชื่อว่า “ฝรั่ง” คือ “ผู้ช่วยให้รอดพ้นจากวิกฤต” โดยเฉพาะวิกฤตเชิงคุณค่าของสังคมของผู้หญิงอีสานที่ผ่านการหย่าร้างกับการสร้างความหวังใหม่ด้วยการแต่งงานกับฝรั่ง ที่ไม่เพียงแต่กอบกู้ความเชื่อมั่นว่าเธอยังมีคุณค่าที่จะเป็นเมียและแม่ได้ ยิ่งไปกว่านั้นอาจทำให้เธอสามารถ

สืบทอดคุณค่าของการเป็นลูกกตัญญูที่สามารถเลี้ยงดูบุพการีให้อยู่อย่างสุขสบาย
ได้อีกด้วย ดังนั้นสิ่งที่ยืนยันคุณค่าของสามีฝรั่งก็คือ “อำนาจทางเศรษฐกิจ”
ที่สามารถรองรับคุณค่าจารีตหรือทุนทางวัฒนธรรมของผู้หญิงอีสานได้ในบริบท
สังคมทุนนิยม

“เขยฝรั่ง” จึงเป็นทั้งทุนข้ามรัฐชาติและทุนข้ามภพชาติตามความเชื่อ
ในเรื่อง “บุญวาสนา” ที่สามารถทำให้คุณค่าเชิงนามธรรมกลายเป็นคุณค่า
เชิงวัตถุที่ประจักษ์ชัดแก่สายตา และทรงอิทธิพลต่อโครงสร้างความสัมพันธ์ของ
ชาวอีสานในบริบทการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย แต่ในอีกด้านหนึ่งซึ่งยังมี
การกล่าวถึงไม่มากนักคือ การก่อรูปของชนชั้นทางสังคมในอีสาน จากที่กล่าว
มาแล้วข้างต้นจะเห็นว่าคนส่วนใหญ่เชื่อว่าการมีสามีฝรั่งจะช่วยยกระดับ
คุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น คือ พ้นจากภาวะหนี้สิน และความยากจน ในเชิงคุณค่า
ฝรั่งไม่สนใจว่าผู้หญิงคนนั้นจะเป็นสาวพรหมจรรย์หรือผ่านการหย่าร้างมาแล้ว
แถมยังมีอำนาจทุนเพียงพอที่จะช่วยเหลือภรรยาในการแบกรับภาระเชิงคุณค่าอื่นๆ
ของสังคมอีสานอีกด้วย พวกเขาจึงสามารถแสดงบทบาทลูกกตัญญูด้วยการ
ตอบแทนบุญคุณพ่อแม่และญาติพี่น้องด้วยการอุปถัมภ์ในด้านต่างๆ อย่างเป็น
รูปธรรม ในอีกด้านหนึ่งครอบครัวอีสานที่มีเขยฝรั่งก็แสดงออกถึงการยอมรับ
เขยฝรั่งในหลายลักษณะ โดยเฉพาะการยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม
ที่มาพร้อมกับความสัมพันธ์ข้ามวัฒนธรรม

อย่างไรก็ตามด้านที่ควรพิจารณาก็คือ อำนาจทุนทางเศรษฐกิจกำลัง
ส่งผลให้เกิดการก่อรูปทางชนชั้นในสังคมอีสาน ทั้งนี้เพราะไม่อาจปฏิเสธได้ว่า
แม้แต่ในสังคมชนบทก็เกิดการแข่งขันทางวัตถุ วัตถุกลายเป็นเครื่องยืนยันเพื่อ
ให้เกิดการยอมรับว่าประสบความสำเร็จในชีวิต และอำนาจเงินได้ช่วยให้
สามารถขยับฐานะทางสังคมให้สูงตามไปด้วย น้ำเสียงของตัวละครซึ่งเป็นตัวแทน
ผู้ชายอีสานสะท้อนถึงความรู้สึกไม่มั่นใจในสถานภาพทางสังคมของตน
กับการมีตำแหน่งแห่งที่ทางสังคมเป็นเพียงผู้เฝ้ามองการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ
ของผู้หญิงในหมู่บ้านของตน และการเฝ้ามองการเปลี่ยนแปลงในด้านอื่นๆ ที่เข้า
มาพร้อมกับการยอมรับ “เขยฝรั่ง” ให้เข้ามาแสดงบทบาททางสังคมแทนพวกตน
อย่างเหนือกว่าในแทบทุกด้าน “ผู้บ่าวไทบ้าน” กำลังถูกลดคุณค่าเพราะไม่สามารถ

นำพา “น้องนางบ้านนา” ก้าวข้ามความยากจนไปสู่ชีวิตที่ดีกว่าได้ ยิ่งไปกว่านั้นการแสวงหาชีวิตที่ดีกว่าและความพยายามนี้ให้พ้นความยากจนด้วยการแต่งงานชาวต่างชาติ ได้ทำให้เส้นแบ่งระหว่างความยากจนและความร่ำรวยในสังคมหมู่บ้านอีสานมีความชัดเจนขึ้น อำนาจเงินและวัตถุได้ก่อให้เกิดระยะห่างของความสัมพันธ์ไม่น้อยไปกว่าความแตกต่างทางวัฒนธรรมระหว่างความเป็นตะวันตกกับความเป็นตะวันออก (เจียงเหนือ)

บรรณานุกรม

- กุสุมา รักษ์มณี. (2549). **การวิเคราะห์วรรณคดีตามทฤษฎีสันสกฤต**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ธัญญา สังขพันธานนท์. (2551). “سابเก่าและسابใหม่” ใน **รวมเรื่องสั้น สบอีสาน ของนักเขียนจากที่ราบสูง**. มปป. : อภิชาติการพิมพ์.
- พัชรินทร์ ลาภานันท์ และคณะ. (2550). **การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม : การศึกษาสถานภาพองค์ความรู้**. ขอนแก่น : ศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- รัตนา บุญมีธยะ. “ภรรยาฝรั่ง : ผู้หญิงอีสานกับการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม” **วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง**, 1(2).
- ธัญญา พานิชยเวช (บรรณาธิการ). (2551). “คือลมตะวันออกเจียงเหนือ... เสมือนหนึ่งค่าน้ำ” ใน **สบอีสาน โดยสโมสรนักเขียนภาคอีสาน**.